

Fókuszban

A GYERMEK JOGAI BIZOTTSÁGÁNAK ZÁRÓMEGJEGYZÉSEI A MAGYAR KORMÁNYJELENTÉSSEL KAPCSOLATBAN

A Gyermek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény alapján a Magyar Köztársaságnak 2003-ban kell ismételtelen beszámolnia arról, betartják-e az egyezmény rendelkezéseit Magyarországon. Az Ifjúsági és Sportminisztérium képviselője egy 2002. február 19-i értekezleten jelentette be, a tárca megkezdi a jelentés összeállítását. „Nagyon fontos számunkra, hogy a lehető legszélesebb körből tudjunk információkat szerezni, és egy olyan jelentést készíthessünk el, amellyel a szakma összes képviselője egyetért.” – fogalmazott a minisztérium.

Talán nem érdektelen felidézni, hogyan értékelte a nemzetközi szakértőkből álló Gyermek Jogainak Bizottsága a gyermekjogok magyarországi gyakorlatát 1998-ban, előző jelentésünk alapján.

A Bizottság az 1998. május 19.-20-án megtartott ülésén megtárgyalta Magyarország első Jelentését és a következő zárómegjegyzéseket fogadta el.

Pozitív aspektusok

- A Bizottság üdvözli a miniszterelnök vezetésével működő Gyermek- és Ifjúsági Koordinációs Tanács létrehozását, valamint a Gyermek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács megalakítását a kormány képviselőinek, az ifjúsági szervezeteknek, a fiatalokért és a fiatalokkal dolgozó társadalmi szervezeteknek a bevonásával.

- A Bizottság elismeri a részes államnak az oktatás és az egészségügy területén hosszú idő óta fennálló eredményeit és üdvözli, hogy a kormány elkötelezett a jó mutatók megőrzése iránt.

- A Bizottság üdvözli, hogy a részes állam nemrégiben ratifikálta az ILO 138 sz. Egyezményét a Munkavállalás alsó korhatáráról, valamint az Európa Tanácsnak a Kisebbségek jogairól elfogadott Egyezményét.

Az Egyezmény alkalmazását akadályozó tényezők és nehézségek

- A Bizottság elismeri, hogy a részes államnak az elmúlt évek során egy sor gazdasági, társadalmi és politikai kihívással kellett szembenéznie. Tudomásul veszi, hogy a piacgazdaságra való áttérés a munkanélküliek számának, a szegénységnek és más társadalmi problémáknak a növekedéséhez vezetett, és súlyosan érintette a lakosság, különösen a legkiszolgáltatottabb csoportok, így a gyermekek jólétét.

Aggodalomra okot adó fő kérdések

- A Bizottságot továbbra is aggasztja, hogy a jogi reform terén a közelmúltban hozott intézkedések ellenére még mindig eltérések vannak az Egyezmény elvei, rendelkezései, valamint a belső jog között.

- A Bizottság továbbra is aggódik amiatt, hogy a gyermekjogok támogatására és védelmére nem született átfogó és integrált nemzeti politika.

- A Bizottságot aggasztják azok a még meglévő hiányosságok, amelyek az Egyezmény által szabályozott kérdések nem teljes körű ellenőrzéséből, illetve abból fakadnak, hogy nem kísérik figyelemmel az Egyezmény hatálya alá tartozó összes gyermekcsoport helyzetét (városi és falusi gyermekét egyaránt, valamint azokat, akiket a gazdasági átalakulás különösen sújtott). A Bizottság kifogásolja, hogy nincs olyan adatokra bontott statisztika, amely minden 18 éven aluli gyermeket lefedne.

- A jelenlegi decentralizáltságra figyelemmel, a Bizottság aggódik, hogy fenntartható-e a gyermekek számára szükséges egészségügyi, oktatási és szociális szolgáltatások finanszírozása. Továbbá aggasztja egy olyan szabályozó- és ellenőrzőrendszer hiánya, amely biztosítaná, hogy a helyi hatóságok megfelelően osszák el a rendelkezésre álló forrásokat a gyermekeknek.

- A Bizottság, bár tud bizonyos kezdeményezésekről, aggódik, hogy az állam nem tett meg minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy az Egyezmény elveit és rendelkezéseit a társadalom minél szélesebb körével, felnőttekkel és gyermekekkel egyaránt megismertesse, illetve, hogy megfelelő képzést biztosítson ezen a téren. A Bizottságot az a tény is aggasztja, hogy az Egyezmény szövege nem áll rendelkezésre az országban élő kisebbségek, pl. a romák anyanyelvén. Az is aggasztó, hogy az Egyezménnyel kapcsolatban nem biztosítanak megfelelő képzést olyan szakmai csoportoknak, mint pl. a bírák, a jogászok, a tanárok, a szociális munkások, a büntetés-végrehajtásban illetve az államigazgatásban dolgozók.

- Miközben a Bizottság üdvözli az együttműködést a hatóságok és a gyermekekkel, illetve az értük dolgozó társadalmi szervezetek között, aggódik, mert a gyermekjogi politikák és programok fejlesztése terén a kormány nem használja ki a civil szektorban rejlő összes lehetőséget.

- A Bizottságot aggasztja, hogy az Egyezmény általános elvei, így a 2. cikk (diszkrimináció tilalma), a 3. cikk (a gyermek mindenképp felett álló érdeke) és a 12. cikk (a gyermek véleményének tiszteletben tartása) nem érvényesülnek teljességükben és nincsenek megfelelően beépítve a részes állam politikáinak és programjainak végrehajtásába.

- Bár a Bizottság elismeréssel nyilatkozik a részes állam azon intézkedéseiről, így pl. a 1093/1997 sz. kormányhatározatról, melyek a roma lakosság életkörülményeinek javítását célozzák, sajnálattal állapítja meg, hogy e kisebbséggel szemben tovább él a hátrányos megkülönböztetés gyakorlata.

- Az Egyezmény 13. cikkének alkalmazásával kapcsolatban a Bizottságot aggasztja, hogy az állam nem tesz eleget annak érdekében, hogy támogassa a gyermek részvételi jogának érvényesülését a családban, az iskolában és általában a társadalomban. A Bizottság amiatt is aggódik, hogy korlátozzák az egyesülési jog (Egyezmény 15. cikk) érvényesülését, mivel a gyermekek által létrehozott egyesületeket nem veszik nyilvántartásba.

- A Bizottság aggodalmának ad hangot a családokban, illetve gyermek-intézményekben előforduló gyermekbántalmazási esetek miatt, valamint azért, mert nem állnak rendelkezésre megfelelő lehetőségek az áldozatok pszicho-szociális rehabilitációjára. Komolyan aggódik a Bizottság a büntető igazságszolgáltatás területén előforduló bántalmazási esetek miatt is.

- Az Egyezmény elvei és rendelkezései, így különösen a 3. 7. 21. cikkek alapján aggályos az 1990. évi XV tv. módosítása, mely lehetővé teszi a szülők számára a gyermek születés előtti örökbeadását.

- A Bizottság elismeri a részes állam eredményeit a csecsemő- és az 5 év alatti halálozási mutatók, a kis súllyal születő csecsemők számának csökkentése, a védőoltási rendszer, valamint az oktatás területén. A diszkrimináció tilalmára (2. cikk) figyelemmel azonban a Bizottságot aggasztja, hogy egyenlőtlenség tapasztalható az egészségügyi ellátáshoz, az oktatási lehetőségekhez való hozzájutás terén, különösen a vidéken élők, a kisebbségekhez tartozók, illetve a szegény családok körében.

- A Bizottság szerint az egészségügyi intézmények nem hívják fel kellőképpen a figyelmet az újszülöttek szoptatásának fontosságára.

- A Bizottság aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy nem elegendőek a gyermekek elhanyagolásával, a gyermekbántalmazással, így többek közt a családon belüli szexuális abúzzsal kapcsolatosan eddig hozott jogi és más természetű intézkedések. A Bizottságot a családon belüli nemi erőszakra vonatkozó vizsgálatok hiánya is aggasztja.

- A fiatalkori öngyilkosságok magas száma szintén aggodalomra ad okot. A Bizottságot aggasztja továbbá, hogy nem foglalkoznak kellőképpen a serdülők egészségügyi problémáival, pl. a reprodukív egészséggel vagy a korai terhességek számának növekedésével. A Bizottság aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy nő a fiatalok körében a drog- és az alkoholfogyasztás, és a részes állam nem tesz megfelelő megelőző intézkedéseket ezzel kapcsolatban.

- A Bizottságot aggasztja, hogy nem kielégítőek a gyermekek szexuális kizsákmányolása, pl. a prostitúció a és a gyermekkereskedelem felszámolására irányuló jogi és más természetű intézkedések.

- A Bizottság aggodalmának ad hangot: összhangban van-e a részes államban a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatás az Egyezmény 37. 40. és 39. cikkével, valamint más, erre vonatkozó szabályokkal, pl. a Pekingi és Rijadi Szabályokkal vagy a szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak védelmére vonatkozó ENSZ szabályokkal. A Bizottságot különösen aggasztja a fogdában, börtönben, javítóintézetben lévő gyermekekkel való rossz bánásmód, a gyermekek legsérülékenyebb csoportjainak, pl. a roma kisebbséghez tartozóknak megbélyegzése, valamint az, hogy a szabadságtól való megfosztást nem csak mint kivételes intézkedést alkalmazzák.

Javaslatok és ajánlások

- A Bizottság azt javasolja, hogy a részes állam tegyen meg minden szükséges intézkedést a hazai jognak az Egyezmény elveivel és rendelkezéseivel történő harmonizálására egy olyan gyermekekkel foglalkozó kódex formájában, amely figyelembe veszi az Egyezmény holisztikus jellegét.

A Bizottság azt ajánlja, hogy a részes állam a meglévő gyermekjogi koordinációs és ellenőrzési mechanizmust erősítse meg és terjessze ki a helyi önkormányzatokra is. E tekintetben a Bizottság javasolja, hogy a helyi önkormányzatokban hozzanak létre a gyermekügyekkel foglalkozó egységeket és határozzák meg a Gyermek- és Ifjúsági Koordinációs Tanács és a különböző helyi önkormányzati egységek közötti kapcsolatot.

- A Bizottság azt javasolja, hogy a részes állam fogadjon el (pl. nemzeti cselekvési terv formájában) olyan átfogó és integrált gyermekpolitikát, mely az Egyezményben foglalt jogok érvényesülése terén – állami és önkormányzati szinten egyaránt – méri az elért eredményeket, illetve a végrehajtás során tapasztalt nehézségeket. Így az is folyamatosan figyelemmel kísérhető lenne, hogyan hatnak a gazdasági változások a gyermekekre. Egy ilyen monitorrendszer elősegítheti a megfelelő gyermekpolitika elfogadását és a fennálló társadalmi egyenlőtlenségek kiiktatását.

- A Bizottság arra ösztönzi a részes államot, hogy az Egyezmény alapelveinek, elsődlegesen a gyermek mindenek felett álló érdekének megfelelően, biztosítsa a 4. cikk teljes érvényesülését. A rendelkezésre álló erőforrásokat maximális mértékben fordítsák a gazdasági, szociális és kulturális jogok biztosítására – a hangsúlyt az egészségügyre és az oktatásra helyezve – és biztosítsák, hogy ezeket a jogokat a leghátrányosabb helyzetben lévő gyermekek is élvezhessék. A Bizottság hangsúlyozza, hogy azonnal intézkedni kell a gyermekszegénység problémájának megoldására és erőfeszítéseket kell tenni annak biztosítására, hogy minden család, de különösen a gyermeküket egyedül nevelő szülők és a romák, megfelelő forrásokhoz és lehetőségekhez jussanak. A Bizottság javasolja továbbá, hogy a helyi szociális szolgáltatások, különösen a gyermekjogok védelmére és támogatására vonatkozók finanszírozása érdekében javítsák a helyi önkormányzatok erőforrás-teremtő képességét.

- A Bizottság arra ösztönzi a részes államot, tegyen nagyobb erőfeszítést az Egyezmény elveinek és rendelkezéseinek széleskörű megismertetésére. Az Egyezményt hozzáférhetővé kell tenni a kisebbségi nyelveken, különösen a roma nyelveken. A gyermekekkel hivatásszerűen foglalkozók, pl. bírások, jogászok, büntetés-végrehajtási – és katonatisztek, gyermekintézményekben és államigazgatásban dolgozók, egészségügyi dolgozók, pszichológusok, szociális munkások számára képzést kell biztosítani az Egyezményről. El kell juttatni az Egyezményt a civil szervezetekhez, a tömegkommunikációhoz és az állampolgárok széles köréhez, beleértve magukat a gyermekeket is.

- A Bizottság arra ösztönzi a részes államot, hogy továbbra is törekedjen, illetve tegyen több erőfeszítést szorosabb kapcsolat kiépítésére a civil szervezetekkel (NGO-kal).

- A Bizottság javasolja, tegyenek további erőfeszítéseket arra, hogy a belső jog teljes mértékben figyelembe vegye a következő elveket: a hátrányos megkülönböztetés tilalma, a gyermek mindenek felett álló érdeke, a gyermek véleményének tiszteletben tartása, részvételi joga a családban, az iskolában, és általában a társadalomban. Minden, gyermekekkel kapcsolatosan elfogadott politika és program tükrözze ezeket az elveket.

- A Bizottság arra ösztönzi a részes államot, folytassa és növelje erőfeszítéseit, melyeket a roma lakossággal szembeni diszkrimináció gyakorlatának csökkentésére és a roma gyermekek általános helyzetének javítására tett.

- Az Egyezmény 19. cikke és 37(a) cikke alapján a Bizottság nyomatékosan javasolja, hogy a részes állam tegyen megfelelő intézkedéseket annak megelőzésére, illetve megakadályozására, hogy a családokban, az iskolákban és a gyermekintézményekben a gyermekekkel szemben durva, megalázó, rossz bánásmódot alkalmazzanak, ideértve a testi fenyegetést és a szexuális abúzust, illetve hogy elhanyagolják őket. A Bizottság e téren prevenciós kampányok szervezését javasolja, pl. az oktatás keretében. Átfogó vizsgálatot kell kezdeményezni annak érdekében, hogy jobban megértsék e jelenséget és elősegítsék hatékony intézkedések, programok, pl. rehabilitációs programok kidolgozását.

- A Bizottság javasolja, hogy a részes állam fontolja meg a gyermek születés előtti örökbeadását lehetővé tevő jogszabály és gyakorlat felülvizsgálatát. A Bizottság javasolja továbbá, hogy a részes állam csatlakozzon az 1993-ban a külföldre történő örökbefogadásról elfogadott Hágai Egyezményhez.

- A Bizottság javasolja, a részes állam tegyen további lépéseket arra, hogy az egészségügyi szolgáltatások és az oktatás elérhetőek legyenek a vidéki és városi lakosság számára egyaránt, különös tekintettel a roma gyermekek egyenlő esélyeinek biztosítására. A

Bizottság javasolja továbbá az egészségügyi szolgáltatások és a gyógyszerellátás egyenlő elosztását az önkormányzatok között és azokon belül egyaránt. Legyenek az iskolák és a szakképzési lehetőségek elérhetőek a szegény és vidéken élő gyermekek, különösen a roma gyermekek számára is.

- A Bizottság javasolja, hogy az egészségügyi intézmények népszerűsítsék az újszülöttek szoptatását.

- A serdülőkornak egészségére vonatkozóan, a serdülőkori terhességek számának csökkentése érdekében, a Bizottság javasolja a szexuális nevelési programok megerősítését, a családtervezésre és a HIV/AIDS fertőzés megelőzésére vonatkozó felvilágosító kampányok szervezését. A Bizottság támogatja a részes állam további törekvéseit arra, hogy átfogó tanulmányok készüljenek a fiatal korban elkövetett öngyilkosságok okairól, amelyek segítségével az érintett hatóságok jobban megérthetik ezt a jelenséget, és megfelelő lépéseket tehetnek az öngyilkosságok számának csökkentése érdekében. A Bizottság javasolja a részes államnak, hogy a fiatalkori alkohol- és kábítószer-fogyasztás problémájának megoldására hozzon további megelőző és a következményeket orvosló intézkedéseket, fogadjon el rehabilitációs és reintegrációs programokat.

- A Bizottság arra ösztönzi a részes államot, folytassa erőfeszítéseit a gyermekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolásának megelőzésére és leküzdésére, különös tekintettel a gyermekek felhasználására pornográf anyagok készítése, prostitúció vagy gyermekkereskedelem céljából. A kérdéssel kapcsolatosan további kutatásokra és felmérésekre van szükség ahhoz, hogy átfogó intézkedések és programok születhessenek a jelenség felszámolására. A szexuális erőszak és kizsákmányolás áldozatai számára dolgozzanak ki olyan programokat, amelyek elősegítik rehabilitációjukat és társadalomba való visszailleszkedésüket.

- A Bizottság ajánlja, hogy a részes állam tegyen további intézkedéseket annak érdekében, hogy biztosítsa a teljes összhangot a fiatalokúakra vonatkozó igazságszolgáltatás rendszere és az Egyezmény (különösen annak 37. 40. és 39. cikke) valamint más, erre vonatkozó ENSZ szabályok, pl. a Pekingi és Rijadi Szabályok vagy a szabadságuktól megfosztott fiatalokúak védelmére vonatkozó ENSZ szabályok között. Megkülönböztetett figyelmet kell szentelni az olyan problémák megoldásának, mint pl. a fogdában, börtönben, javítóintézetben lévő gyermekekkel szemben alkalmazott durva bánásmód, a gyermekek legsérülékenyebb csoportjainak, pl. a roma kisebbséghez tartozóknak megvédelmezése, vagy az, hogy a szabadságtól való megfosztást nem csak mint kivételes intézkedést alkalmazzák. Ezeket a nemzetközi szabályokat oktatni kell a fiatalokúakra vonatkozó igazságszolgáltatás területén dolgozóknak. A Bizottság ajánlja továbbá, hogy a részes állam fontolja meg technikai segítségnyújtás kérését többek között, az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának irodájától, a Nemzetközi Bűnmegelőzési Központtól, a Fiatalokúakra Vonatkozó Igazságszolgáltatás Nemzetközi Hálózatától és az UNICEF-től a Fiatalokúakra Vonatkozó Igazságszolgáltatással foglalkozó Koordinációs Bizottságon keresztül.

- Végül, az Egyezmény 44. cikkének 6. bekezdése alapján, a Bizottság javasolja, hogy a részes állam által benyújtott első Jelentést és a Bizottság kérdéseire adott írásbeli válaszokat tegyék hozzáférhetővé az állampolgárok széles köre számára. Javasolja továbbá a Jelentés, az ülésről készült összefoglaló- és a záróajánlások publikálásának megfontolását. A dokumentumot minél szélesebb körben terjesztetni kell annak érdekében, hogy az Egyezményt, annak végrehajtását és érvényesülésének ellenőrzését a kormány, a parlament és a közvélemény, így az ezzel foglalkozó nem kormányzati szervezetek is megismerjék, megvitassák és sorsát figyelemmel kísérik.

Megjegyzés:

A Gyermek Jogairól szóló Egyezmény szerint a 0-18 évesek tekinthetők gyermeknek. Az Egyezmény és a Gyermekjogai Bizottságának dokumentumai nem tesznek különbséget gyermek- és fiatalkorúak között.